

Handläggare:

Tiina Laantee

☎ 535 364 79

Thomas Strid

☎ 535 364 73

Växter och djur i Flemingsbergsvikens våtmarksanläggning

Bakgrund

Denna sammanställning är en översikt av de växter och djur som vi vet förekommer inom våtmarksanläggningen. Kunskapen bygger på dels inventeringar som har beställts av miljökontoret eller Huddinge Vatten AB, dels på enskilda uppgifter som har lämnats till miljökontoret och dels på miljökontorets egna iakttagelser. Sammanställningen vänder sig i första hand till skolor, eftersom efterfrågan därifrån har varit stor. Sammanställningen är dock även en kunskapsöversikt för berörda inom Stockholm Vatten AB och Huddinge kommun samt andra intresserade.

Flemingsbergsvikens våtmarksanläggning anlades vintersäsongen 1994-95 av Huddinge Vatten AB, för att rena förorenat dagvatten (regnvatten som rinner på vägar och tak mm) innan det rinner vidare till sjön Ornlången. Anläggningens utformning anpassades dock även till att bland annat gynna våtmarksbundna växter och djur. Anläggningen består av en variation av djupare dammar och grundare våtmarker. Sedan 1998 ansvarar Stockholm Vatten AB för driften och skötseln av anläggningen liksom även provtagningen.

Växter

Vattenväxter inventerades i ett gemensamt projekt mellan kommunerna på Södertörn under somrarna 1998-99. Både sjöar och anlagda våtmarker inventerades. Flemingsbergsvikens våtmarksanläggning undersöktes i september 1998. Inventeringstidpunkten är lämplig för vattenlevande växter, men innebär att många starrar och gräs inte har gått att artbestämma. Nedanstående arter noterades vid inventeringen.

Vattenväxter som flyter i vattenmassan och saknar rötter: hornsärv, andmat, korsandmat och grodmöja. Vattenväxter som flyter i vattenmassan men är förankrade med rötter: gul näckros, vattenpilört, axslinga, kransslinga, rostnate och gäddnate.

Övriga växter är stadigt förankrade med rötter. De mest storvuxna och framträdande är vass och bredkaveldun. Andra arter i vattnet eller i strandkanten är: svalting, blomvass, gul svärdsilja, stor igelknopp, fackelblomster, kråklöver, älgört, brunskära, kärrsilja, bitterpilört, knölsyska, hästskräppa, tiggarranunkel, vattenblink. Bland gräsen och

halvgräsen finns även grenrör, mannagräs, jättegröe, vasstarr, vecketåg, ryltåg, skogssäv.

Ingen sådd eller plantering har skett, utan alla dessa växtarter har kommit själva, bland annat ur den omrörda så kallade fröbanken i marken eller med vattendragen, vinden, fåglarna och människorna.

Ett skötselprogram för vegetationen i anläggningen har utarbetats 1996 av miljökontoret i samverkan med Huddinge Vatten AB. Vegetationsskötselns syfte är främst att främja reningsförmågan och området värde för djurlivet, men är i vissa delar även av mer estetisk karaktär.

Källa: - Vattenväxter i sjöarna på Södertörn och i angränsande områden samt uppbyggnad av en sjödatabas. Rapport från Södertörnsekologernas sjöprojekt 1998-1999.

Södertörnsekologerna 2001:1.

- Södertörnsekologernas sjödatabas. Inventerare i Flemingsbergsvikens våtmarksanläggning var Göran Odelvik.

- Skötselprogram för vegetation i Flemingsbergsvikens våtmarksanläggning. 1996-02-31.

Litteraturtips: - Den nordiska floran. Bo Mossberg, Lennart Stenberg, Stefan Ericsson. Wahlström och Widstrand.

Fåglar

Inom våtmarksanläggningen häckar ca 15 arter våtmarksfåglar. Vår och höst rastar ca 40 fågelarter här under flyttningen.

Bland de markhäckande arterna finns tofsvipa, sothöna, kricka, gräsand, kanadagås, knölsvan, knipa, storskrake, enkelbeckasin, skogssnäppa, ängspiplärka, stenskvätta och buskskvätta. I buskar och vass häckar sävsångare, rörsångare, törnskata och sävsparv.

Under vår och höst ses ibland mycket vadare, framför allt grönbenor, men även enstaka brushanar, svartnäppor, gluttnäppor med flera. Av simänderna rastar särskilt gräsänder och krickor, men ibland även skedand. Enstaka sångsvanar kan rasta på våren. Under försommaren fylls ofta dalgången av svalor och tornseglare som drar fram i 100-tal för att jaga insekter. Området kan även hysa en del rastande småfågel, såsom ängspiplärkor, finkar och sångare. Av rovfåglar ses brun kärrhök regelbundet liksom fiskgjuse, duvhök och ormvråk

De viktigaste delarna av våtmarksanläggningen för fågellivet (både häckande och rastande fåglar) är det övre översilningsområdet och den övre denitrifikationsdammen. Dessa är grunda områden till skillnad från de djupare sedimentations- och fällningsdamarna. De senare dammarna nyttjas nästan enbart av dykänderna storskrake och knipa.

Fågellivet och dess förändringar inventerades noggrant under de tre första åren som anläggningen var i drift, det vill säga 1995, 1996 och 1997.

Källa: - Fågelinventering av Flemingsbergsvikens våtmarksanläggning 1997. Södertörns fågelklubb. (Sammanfattar fågelinventeringarna utförda 1995-1997).

- Fågellokaler i Uppland och Stockholms län. Stockholms ornitologiska förening & Upplands ornitologiska förening. Almqvist & Wiksell. 1999.

Fladdermöss

Här finns minst 7 av de i Sverige normalt förekommande 14 fladdermusarterna. De som har hittats i våtmarksområdet är: nordisk-, gråskimlig-, dvärg-, stor-, vatten-, långörad- samt brandts- eller mustaschfladdermus. De två sistnämnda är svåra att skilja åt i fält och därför vet vi inte vilken av dem som har påträffats.

Bergbranten med mycket klippskrevor längs Flemingsbergsviken samt förekomsten av grovbarkiga och ihåliga träd erbjuder sovplatser för fladdermöss. Närheten till grunda vassområden med stor insektsproduktion samt vatten ger mat och dricka. Inventeringen har utförts nattetid med hjälp av en ultraljudsdetektor. Alla fladdermöss är fridlysta i Sverige.

Källa: - Fladdermusinventering i Salem, Botkyrka, Huddinge, Tyresö, Haninge, Nynäshamn samt Södertälje kommuner i juli 1994. Södertörnsekologerna i projekt inventering av rödlistade och andra hänsynskrävande arter på Södertörn 1994. Inventerare: Johan Gertz.

- Långörad fladdermus är observerad i mitten av 1980-talet av Thomas Strid, miljökontoret. Litteraturtips: Fladdermöss – nattens tysta jägare. En skrift utgiven av världsnaturfonden och naturvårdsverket. 1995.

Utter

Den 16 februari 2001 hittades en död utter vid Flemingsberg, mellan Huddingevägen och cykelbanan, där ån rinner under vägen vidare mot Flemingsbergsvikens våtmarksanläggning. Upphittaren kontaktade naturhistoriska riksmuseet som konstaterade att det var en gammal hane. Den har troligen rört sig längs vattendraget och tvingats upp på Huddingevägen, för att komma vidare. Där blev den påkörd. Detta är idag en av de vanligaste dödsorsakerna för uttrar.

Denna händelse är mycket spännande. I Huddinge har uttern varit försvunnen sedan 1960-talet, då den bland annat förekom vid Orlången och Ågestasjön. Sedan dess har arten varit nära utrotning i Sverige, på grund av miljögifter. Den har under senare tid börjat öka i antal och är tillbaka i norra Uppland och södra Sörmland. På Södertörn finns inga observationer på flera årtionden fram tills nu. Vi vet ännu inte om det rörde sig om en ensam vandrande utter eller om den hade familj någonstans i närheten.

Källa: Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm.

Litteraturtips: Uttern - en vattenakrobat. En skrift utgiven av världsnaturfonden och naturvårdsverket. 1995.

Trollsländor

Till gruppen (ordningen) trollsländor hör jungfrusländor, flicksländor och egentliga trollsländor. Sommaren 2000 letades efter både vattenlevande larver och flygande vuxna. Larverna lever i vattnet under flera år innan de klättrar upp på ett växtstrå och utvecklas till en vuxen individ med vingar. Larverna är lättare att inventera än de vuxna, som behöver ha soligt och varmt väder för att flyga. Eftersom larverna lever så länge i vattnet är de beroende av en viss vattenkvalitet för att överleva. Därför kan artantal och individantal också användas som en miljöindikator.

I våtmarksanläggningen hittades sammanlagt 12 arter (varav 7 arter larver), vilket är mycket. I Huddinge hittades fler arter, dvs 15 stycken, endast i Kvarnsjön (Lissma) samt i ett anlagt viltvatten (Eriksbergs viltvatten i Lissma).

Månflicksländan (*Coenagrion lunulatum*) är en ovanlig, så kallad rödlistad, art i Sverige, som finns här. Detta är den enda kända platsen i Sörmland. Den citronfläckade kärrtrollsländan (*Leucorrhinia pectoralis*), som är ovanlig inom EU, finns också här. Den finns inom flera platser inom Tyresåns sjösystem och är en symbol (logotype) för vattenvårdssamarbetet inom sjösystemet. Sverige har ett särskilt ansvar inom EU att bevara den citronfläckade kärrtrollsländan, eftersom den har sin huvudsakliga utbredning i Sverige.

Övriga funna arter är: blågrön mosaikslända (*Aeshna cyanea*), t-flickslända (*Coenagrion hastulatum*), ljus u-flickslända (*Coenagrion puella*), rödögonflickslända (*Erythromma najas*), allmän smaragdflickslända (*Lestes sponsa*), nordisk kärrtrollslända (*Leucorrhinia rubicunda*), fyrfläckad trollslända (*Libellula quadrimaculata*), metalltrollslända (*Somatochlora metallica*), blodröd ängstrollslända (*Sympetrum sanguineum*) samt allmän ängstrollslända (*Sympetrum vulgatum*).

Utöver ovannämnda arter har bred trollslända (*Libellula depressa*) setts flygande i anläggningen år 1995 eller 1996, det vill säga när anläggningen var alldeles ny. Bred trollslända är en sådan art som tycker om nya, omrörda naturmiljöer. Detta innebär att sammanlagt 13 arter är kända från våtmarksanläggningen.

Källa: - Inventering av trollsländor i Stockholms län. Ett samarbetsprojekt mellan Södertörnsekologerna och Kungliga Tekniska Högskolan under åren 2000-2001. Katarina Ekestubbe, Erland Dannelid, Charlotte Rosén, och Johan Wenngren.
- Bred trollslända har observerats ca 1995-96 av Richard Karlsson, naturvårdsavdelningen. Uppgiften är lämnad till miljökontoret 2002-05-08.

Litteraturtips: Trollsländor i Europa. Åke Sandhall. Interpublishing.

Snäckor

Större dammsnäcka kan ses krypa på de olika träkonstruktionerna i vattnet, bland annat under bron vid utloppet från den övre kvävereringsdammen/denitrifikationsdammen.

Litteraturtips: Vad jag finner i sjö och å. Georg Mandahl-Barth. Norstedts förlag.

Groddjur

Mindre vattensalamander (mindre vattenödlor) hittades i samband med inventeringen av trollsländorna sommaren 2000, se ovan. I övrigt vet vi att det finns vanlig padda, åkergroda och vanlig groda.

Åkergrodan skiljs från vanlig groda bland annat genom att nosen sedd från sidan är lång och spetsig, bukens mitt är enfärgad och grävknölen på bakfoten är stor och hårt sammanpressad. Hos vanlig groda är nosen kort och trubbig, bukens mitt är något fläckig och grävknölen är liten och mjuk.

Åkergrodans ägg läggs i en samling som sjunker till botten, i motsats till den vanliga grodans ägg som flyter vid ytan. Paddans ägg läggs i långa strängar som lindas kring vattenväxterna. Den mindre vattensalamanderns ägg är brunvita och läggs enstaka, vanligen på vattenväxter och omsveps med en bladflik eller dylikt. Äggsamlingarna är lätta att se i det grunda vattnet, bland annat vid träspången vid den stora sedimentationsdammen/fällningsdammen.

Litteraturtips: - Vad jag finner i sjö och å. Georg Mandahl-Barth. Norstedts förlag.
- Sveriges grodor, ödlor och ormar. Fältguide och faktasamling. Ingemar Ahlén, Claes Andrén och Göran Nilson. Artdatabanken och Naturskyddsföreningen.

Kräldjur

Snok (vattensnok), skogsödlor och kopparödlor (kopparorm, ormslå) har observerats. Snok har setts i området mellan den stora sedimentationsdammen/fällningsdammen och sjön.

Källa: Snok, skogsödlor och kopparödlor har observerats av Richard Karlsson, naturvårdsavdelningen. Uppgifterna har lämnats till miljökontoret 2002-05-08.
Litteraturtips: - Sveriges grodor, ödlor och ormar. Fältguide och faktasamling. Ingemar Ahlén, Claes Andrén och Göran Nilson. Artdatabanken och Naturskyddsföreningen.

Fiskar

Gädda, mört, ruda och braxen har observerats av miljökontoret vid besök i våtmarksanläggningen. Troligen finns även abborre, sarv med flera, vilka finns i Orlången och för vilka miljön i anläggningen stämmer.